

Globalizacija: mit ili stvarnost za socijalne radnike?

Lena Dominelli
University of Southampton
Southampton, UK

Pregledni članak
UDK: 316.4:364.6
Primljeno: rujan 2001.

Značaj globalizacije za praksu socijalnoga rada kontroveržno je pitanje. U ovom se članku definira globalizacija i ispituje njezin utjecaj na praksu socijalnoga rada, s osvrtom na istraživanje provedeno u Velikoj Britaniji kojim su poštanskom anketom prikupljeni odgovori od 179 socijalnih radnika. Govori se o tome da, iako globalizacija ima značajan utjecaj na praksu socijalnoga rada, praktičari ne razumiju dovoljno kako se to događa, jer su više usredotočeni na promjenu politike koja ih pogađa nego na snage na makro razini.

U svojim odgovorima socijalni radnici su iskazali pesimizam glede promjena u praksi koja se odmakla od građenja odnosa s korisnicima, a približila sklapanju ugovora i proceduralnim normama, te komercijalnim vrijednostima u njihovu radu s klijentima. Time je resursima i proračunu dan veći značaj nego to oni zaslužuju. Većina praktičara smatra da se pod ugovornim režimom, što su ga inicirali zakonodavstvo o socijalnoj zaštiti i mjere privatizacije, klijentima nije povećao izbor. S druge pak strane, njihovi menadžeri u novom režimu vide veće mogućnosti za poboljšanje pružanja usluga. Oni se također više zalažu za izvršni pristup menadžmentu, čak i tada kada su se ti instrumenti pokazali suviše kontrolirajućima.

No bez obzira na sve to, globalizacija ima i pozitivne i negativne strane. Približavanje svijeta, te prijedlozi da bi britanski socijalni radnici trebali više učiti o ostalim kulturama i zemljama tijekom svoga obrazovanja, kako bi se uspješnije mogli uhvatiti u koštac s međunarodnim socijalnim problemima, doista su ohrabrujući.

Ključne riječi: globalizacija, socijalni rad, međunarodni socijalni rad, socijalni problemi, neoliberalizam u praksi socijalnoga rada.

UVOD

Značaj globalizacije za praksu socijalnoga rada žestoko se osporava. Neki smatraju (O'Brien, 2000.) da je ona nevažna za samo obavljanje profesije, dok neki drugi (Dominelli i Hoogvelt, 1966.; Dominelli, 1999.; Khan i Dominelli, 2000.) smatraju da je ona vrlo značajna. S moga stalališta, globalizacija je dovela do okolnosti koje su prisilile nacionalne vlade zapadnih zemalja, poput Velike Britanije, da prihvate politiku koja je preobrazila svakodnevni život građana i potakla duboke promjene u odnosima socijalne zaštite između građana i države, te između praktičara i korisnika takvih usluga (Clarke i Newman, 1997.; Dominelli 1999.). Stavovi zauzeti u ovoj debati često ovise

o tome kako se globalizaciju definira. Međutim, ja vjerujem da je u ovoj kontroverzi riječ o nečemu mnogo značajnijem od same semantike. U ovome radu ispitujem utjecaj globalizacije na praksu socijalnoga rada te ukazujem na to da ona nije imuna na globalne marketinške sile koje (pre)oblikuju parametre socijalne države i sporazum s njezinim građanima. U iznošenju rezultata ispitivanja koristit ću se nedavnim istraživanjem što smo ga kolegica Khan i ja proveli kako bismo dobili empirijske dokaze o nekim korijenskim promjenama koje su se desile.¹ Ovo istraživanje analizira 172 poštanska upitnika upućena britanskim socijalnim radnicima u Engleskoj. Inače ova brojka predstavlja 37% svih ispitanika kojima je upitnik bio upućen.

¹ Ovo smo istraživanje proveli Parves Khan i ja u Engleskoj u 1999. i 2000. godini. U vrijeme rada na ovom članku Parves Khan je napustila akademiju da bi nastavila karijeru drugdje. Koristim ovu priliku da joj zahvalim na radu i doprinosu na ovom projektu.

DEFINIRANJE GLOBALIZACIJE

Globalizaciju definiram kao organizaciju društvenih odnosa koja potiče prodiranje kapitalističkih snaga proizvodnje i reprodukcije u one domene života za koje se dotada smatralo da ih tržišno vođeni imperativi nisu oskrvnuli. To također uključuje i otvaranje javnih usluga privatnim poslodavcima, što omogućuje princip "vrijednost za novac" i ponovno zahtijeva upravljačku kontrolu nad zaposlenim radnicima. Socijalni rad ili praksa socijalnih djelatnosti jedno je od područja koje je podložno tržišnim snagama. Pokret globalizacije predvođeni vodeći ljudi korporacija (Lawrence, 1996.), čiji se utjecaj proteže do međunarodnih financijskih struktura sadržanih u Bretton-Woodsovom sporazumu, što uključuje Svjetsku banku i Međunarodni monetarni fond, te nacionalne vlade ili vladajuće elite u većini zemalja. No ti detalji ovdje nas ne zanimaju, a one koji su zainteresirani za njih upućujemo da pročitaju Deacon et al. (1997.). Međutim, ono što je u ovom času važno jest pitanje izučavanja tranzicije između globalnih i lokalnih snaga, budući da one djeluju na svakodnevnu praksu socijalnoga rada. Na taj ću se razvoj osvrnuti u britanskome kontekstu.

Globalizacija se sastoji od nekoliko momenta koji značajno utječu na život običnoga čovjeka, a to su: širenje tržišne discipline, internacionalizacija države i fleksibilna akumulacija (Dominelli i Hoogvelt, 1996.). Na svakodnevni život to se odražava na sljedeći način:

- ◆ mijenjanje nacionalne i međunarodne podjele rada;
- ◆ podvrgavanje nacionalnog donošenja odluka globalnoj tržišnoj logici;
- ◆ povećavanje regulacije privatne sfere;
- ◆ mijenjanje temelja na kojem su zasnovani odnosi između pojedinca i države;
- ◆ internacionalizacija socijalnih problema.

Iako su od pada sovjetskog imperija kapitalistički odnosi proizvodnje prodrli u više zemalja i na više područja života, to se nije dogodilo kao jednostrana podvala. U to su bile umiješane lokalne snage, ujedno i kao podupiratelji ovog širenja ali i kao oponenti njihove dominacije. Tako, dok su nacionalni upravljači mogli prihvatiti neoliberalne zastupnike i donijeti zakonodavstvo, s ciljem osnaživanja tržišne discipline i fleksibilne akumulacije, dijelovi stanovništva pod njihovom jurisdikcijom to-

me su se opirali, bez obzira jesu li to činili da bi zaštitili lokalna radna mjesta od preseljenja u zemlje s jeftinijom i manje zaštićenom radnom snagom, ili da insceniraju demonstracije protiv globalizacije općenito, kao što se to dogodilo u Seattleu, Washingtonu, Pragu, Davosu, Kopenhagenu i Ćenovu. Na taj način imamo borbu moći u kojoj su oni koji traže uspostavu hegemonije nad svjetskim resursima i stanovništvom, suprotstavljeni onima koji žele zadržati lokalnu kontrolu nad svojim životom. Na toj točki, usprkos neravnoteži u rasponu sredstava što stoje na raspolaganju dvjema stranama, ishod je daleko od izvjesnoga. Stoga još ništa nije riješeno i mnogo toga je još u igri.

POVEZIVANJE SOCIJALNOGA RADA S GLOBALIZACIJOM

Socijalni rad je duboko uvučen u ovu borbu moći, bez obzira na to jesu li njegovi praktičari toga svjesni ili ne. Kao prvo, oni su pogodeni utjecajem globalizacije na podjelu rada, nacionalnu i međunarodnu. Multinacionalne kompanije traže priliku za ulazak u razne zemlje, te za investiranje u socijalne usluge koje će se pružati ljudima izvan njihovoga tradicionalnog područja. Tako su, naprimjer, američke firme u dužem razdoblju (putem privatne ekspertize) ispitivale pružanje usluga u zemljama poput Velike Britanije i Kanade, osobito u pružanju zdravstvenih usluga, domova za starije osobe i domova za djecu. Otvaranje javnih usluga privatnim poduzetnicima pridonijelo je brisanju granica između javnoga i privatnog sektora (Clarke i Newman, 1997.).

Pojava privatnih poduzetnika u sustavu pružanja usluga utjecala je i na organiziranost socijalnih usluga, te na način na koji se one pružaju. Za početak, možemo reći da je globalni doseg privatnih poduzetnika intenzivirao širenje tržišne racionalnosti u pružanje usluga na nova geografska područja, te upoznao novu generaciju praktičara s tržišnom disciplinom. U istraživanju L. Dominelli i P. Kahn 96% socijalnih radnika, koji su odgovorili na upitnik, smatra da je uvođenje tržišnoorijentiranih reformi krucijalan činitelj u promjeni karaktera prakse socijalnoga rada.

Umjesto preferiranja državnih ili javnih usluga, vladajuća se elita odlučila da privatne resurse učini dostupnijima, u nadi da će tako osigurati rast tržišnog pružanja usluga u domeni socijalne skrbi. Tjerane tržišnim poticajima

koji skrivaju ideološke stavove, ove su mjere sadržavale smanjivanje državne potpore za pružanje usluga, stimulirale su dovođenje privatnih konzultanata da upravljaju i usmjeravaju razvoj kojim se podupire tržišni režim, te donošenje zakonâ koji primoravaju javne pružatelje usluga da utiru put privatnim poduzetnicima (Dominelli i Hoogvelt, 1996.). Privatna financijska inicijativa (*Private Finance Initiative* – PFI) u Velikoj Britaniji bila je ključno sredstvo za realizaciju vladinih ciljeva, budući da su se usluge prijevoza i stanovanja, te zdravstvene, obrazovne i socijalne usluge proširile kroz različite oblike privatno-javne kapitalizacije. U tom smislu država je djelovala u svojstvu države s ovlaštenjima, što je olakšalo pristup područjima koja su dotada bila izvan dometa privatnih poduzetnika.

Ovakav je razvoj višestruko utjecao na socijalne radnike. Oni su promijenili odnos prema korisnicima usluga, promijenili su karakter profesionalizma, kao i svoj odnos s poslodavcima. Međutim, ove inicijative nisu nužno osigurale ubrizgavanje resursa kako se to očekivalo. Oko 80% ispitanika u našem istraživanju imalo je osjećaj da je u socijalnim uslugama njihova praksa bila ograničena zbog nedostatka sredstava kojima je trebalo zadovoljiti potrebe korisnika. Neadekvatni resursi odrazili su se direktno na korisnike, jer je 96% praktičara tvrdilo da su usluge što su ih pružili bile diktirane proračunom a ne potrebama. U sljedećem citatu jednoga od ispitanika sadržan je sukus njihovih gledišta:

“Savjetovanje korisnika i dublje uključivanje u njihove probleme postali su tek simboličan posao koji je narušen nedostatkom sredstava i nerazumijevanjem političara za neprilike korisnika”.

Ključni pokretač vladine tržišnoorijentirane politike u socijalnoj zaštiti bio je povećanje izbora za korisnike. Ali za privatne poduzetnike izbor je bio umanjen zbog njihove potrebe da izvuku profit od svojih ulaganja. Njima je veći interes bio u pružanju usluga onima koji to mogu platiti, a ne pružiti široke mogućnosti stvarnog odabira. Dakle, vladine ciljeve bilo je teže postići u praksi nego u teoriji. Ovaj je problem prepoznat i u našem istraživanju: 57% socijalnih radnika izjavilo je da je za korisnike izbor bio manji pod novim tržišnoorijentiranim režimom. Veći udjel praktičara (70%) izjavio je da nije bilo moguće da korisnici sami

promijene karakter usluga koje su se nudile, ili da utječu na odluke što su se na njih odnosile. Jedan od ispitanika izrazio je sljedeći stav:

“Pokazalo se da je svaki imperativ izbora, zasnovan na 'tržišnom izboru', dostupan samo onima s ekonomskom moći i utjecajem. Poticanje cvjetanja privatnih agencija pokazalo se samo po sebi izopačenim”.

Na području zapošljavanja privatizacija je, za one koji rade u socijalnim uslugama, otvorila mogućnosti zapošljavanja u privatnom sektoru (Dominelli i Hoogvelt, 1996.). To otvara drugu arenu u kojoj država igra ulogu pružanja novih mogućnosti. No ova je mogućnost često umanjena nižim plaćama i manjom sigurnošću u zapošljavanju, nego što je to slučaj kada je poslodavac država. Takva je situacija svakako povezana sa zapošljavanjem radnika koji nisu stekli obrazovanje iz područja socijalnoga rada, a koji obavljaju posao što su ranije obavljali socijalni radnici (Dominelli, 1996.). Djelujući u tom svojstvu država propisuje disciplinske mjere usmjerene na kontroliranje rada zaposlenih. Budući da je stručna osposobljenost ovih praktičara često tek bazična i ograničena u svome djelokrugu, za slične ih se poslove može platiti manje nego kvalificiranoga socijalnog radnika.

Ovaj pokret u zapošljavanju također je doprinio deprofesionalizaciji socijalnoga rada, budući da mnogi zaposleni na tim poslovima nemaju potrebnu stručnu osposobljenost za socijalni rad. K tome, budući da je izvjestan broj privatnih poduzetnika stekao iskustvo u obavljanju ove aktivnosti u SAD-u i prihvatio američku ideologiju slobodnog tržišta i individualizma, ove kompanije unose američke protusindikalne oblike industrijskih odnosa u zemlje koje su imale različitu povijest odnosa prema članovima sindikata. Ova praksa promiče i individualističku samodovoljnost, koja zastupa mišljenje da svaka osoba mora skrbiti samo za svoju obitelj. Ovo je stajalište servirano kako bi potkopalo pojam nacionalne solidarnosti, koja je ključni kamen temeljac socijalne države keynsianskoga tipa (Clarke i Newham, 1997.).

Nacionalna je država također imala i svoj udjel u promicanju brisanja granica između nacionalne i međunarodne radne snage. U Velikoj Britaniji, primjerice, Vlada nije osigurala dovoljno sredstava za obrazovanje potrebnog broja socijalnih radnika. Predviđeni deficit

stručnih radnika, osobito u području dječje zaštite, potakao je lokalne vlasti da zaposle stručne praktičare, prvo iz Kanade, a potom iz Južne Afrike. Migracija ljudi iz jednoga dijela svijeta u drugi dio je dugotrajno ustanovljenog obrasca u međunarodnim odnosima. Međutim, inicijative ove vrste, sponzorirane od vlade, postavljaju etička pitanja o školovanju, za koje se čini da su ih donositelji odluka zanemarili jer su trenutno zaokupljeni prvenstveno rješavanjem svojih vlastitih kratkoročnih problema.

Postavlja se pitanje: tko plaća obrazovanje socijalnih radnika koji se zapošljavaju kako bi pokrili predviđene rupe u stručnom osposobljavanju? Za zemlje s niskim dohotkom, a koje izvoze svoje stručnjake, postaje važno pitanje: tko će podmiriti naknadu za državne izdatke utrošene na školovanje tih stručnih radnika. Te države troše oskudna državna sredstva za školovanje ovih radnika, a ne mogu spriječiti njihov odlazak. Na taj način postoji moralna obveza imigrativne zemlje da razmotri pitanje kompenzacije sredstava utrošenih u školovanje tih ljudi, a posebno ako su ta sredstva isplaćivana iz skromnih sredstava državnih blagajni, poput Južne Afrike, ili zemalja s niskim dohotkom koje su imale težak izbor među brojnim prioritetima u financiranju razvoja svojih vlastitih profesionalnih stručnjaka.

Odgovarajući na globalnu tržišnu disciplinu, nacionalna je država uvučena i u ostale odnose transformacije što guraju praktičare na prvu "borbenu liniju". Ti su odnosi koncentrirani oko promjena što teže socijalnoj zaštiti mješovitoga gospodarstava, a koji daju prednost privatnim poduzetnicima u pružanju usluga. Time socijalna država jednostavno postaje kupac robe i usluga koje pružaju drugi, pri čemu je dovršena podjela između kupca i dobavljača (Price-Waterhouse, 1990.). Ovi su pomaci rezultirali time da je država prestala biti "robna kuća", gdje profesionalni radnici (koje ona zapošljava) većinom ocjenjuju korisnike kako bi utvrdili njihove individualne potrebe, a tek onda ih opskrblili onim što smatraju adekvatnim. Interesantno je da je u našem istraživanju 91% socijalnih radnika-ispitanika smatralo da odjeli za socijalnu zaštitu ne bi smjeli biti ograničeni da jednostavno budu kupci usluga. Međutim, kao nusproizvod toga što su preuzeli ulogu kupca, socijalni radnici su postali drugačiji stručnjaci – postali su menadžeri

socijalne skrbi, te ušli u potpuno novo područje rada koje ih angažira na koncipiranju ugovora i pregovaranja (Simic, 1995.). Ovakav je razvoj istaknuo različite uloge praktičara, kao što su to naznačili ispitanici u našem istraživanju:

"Socijalni rad/upravljanje skrbi sada se ne odnosi na mijenjanje ili promicanje socijalne zaštite".

"Lokalne vlasti, prisiljene štedjeti i rezati troškove, uvele su 'kliširane ugovore' s agencijama, bazirane jedino na trošku, a kvaliteta i izbor postaju pitanje od sekundarnog značaja".

Uz promjene u tipu rada koji se mora obaviti, država nastoji smanjiti profesionalnu snagu, zahtijevajući veću odgovornost i "vrijednost za novac" za sredstva koja troše stručnjaci. Profesionalci se ne žale na to da ih se drži odgovornima. Međutim, način na koji se ta odgovornost nameće može biti izvor stresa. U prilog teme citirat ću stavove jednoga od ispitanika iz naše studije:

"Smatram da u navodnoj kombiniranoj ekonomiji socijalne države menadžerstvo i tržišne sile uništavaju praksu profesionalnoga socijalnog rada. Organizacija sve više teži stvaranju skupe, besćutne birokracije, koja se ponosi politikom koja vodi računa samo o resursima kao primarnoj mjeri njezine djelotvornosti i efikasnosti. No organizacija se nije zadovoljila samo deprofesionalizacijom profesionalne radne snage već se, čini se, ona efikasno udaljila od odgovornosti spram socijalnih radnika, te radije tu odgovornost svaljuje na pleća pojedinaca. To uzrokuje stalan, neopisiv stres i neprestano stvara 'kulturu straha' na radnome mjestu. Po mome mišljenju, socijalni radnici su najviše marginalizirana profesija u odnosu na druge javne službe. Organizacija ima jadan rezultat u adekvatnoj potpori i zaštiti socijalnih radnika. Ona čini vrlo malo na promociji pozitivnih postignuća socijalnih radnika, a velik dio njih su (sic!) lokalne socijalne radnice. Odjelima socijalne zaštite većinom rukovode muškarci – bijelci, pripadnici srednje klase, što neprestano podržava patrijarhalni, konzervativni karakter organizacije".

Zapakiravši to pod pokroviteljstvo "novog upravljanja" i nastojanja da se unaprijedi moć potrošača, država se upustila u niz poticaja ko-

ji su smanjili složene profesionalne zadatke njezinih zasebnih, konstitutivnih elemenata, i položila temelj sustavu funkcionalno poticanih kompetencija koje su pridonijele deprofesionalizaciji socijalnoga rada (Dominelli, 1996.). Ona je inzistirala na takvoj profesionalnoj ekspertizi koja će biti usmjerena na procjenu rezultata. Kao što je naše istraživanje pokazalo, socijalni radnici nemaju ništa protiv toga da budu pomno praćeni. No povratna informacija od strane neposrednih rukovoditelja kroz superviziju i samoocjenjivanje smatra se poželjnijom od službenih kontrola i pokazatelja o izvršenju kao takvih. Sljedeća se primjedba odnosila na to da ovi oblici ocjenjivanja ne odražavaju mišljenje korisnika, čime je degradirana njihova uloga, jer nisu u mogućnosti sudjelovati u donošenju odluka, niti utjecati na odluke o budućem razvoju službe.

K tome, poslodavci su zahtijevali veću kontrolu nad radnim procesom javnih stručnih zaposlenika, što uključuje smanjenje autonomije praktičara, poticanje izvršiteljskog pristupa u upravljanju industrijskim odnosima, eliminiranje sigurnosti zaposlenja, redefiniranje onoga što čini stručnu praksu, te ubrzanje promjena u načinima na koji se poslovi izvršavaju. U našem istraživanju 64% socijalnih radnika bilo je podvrgnuto tzv. pokazateljima izvršenja, kao metodi ocjenjivanja njihova rada. Štoviše, oko polovice ih je smatralo da se njihova stručna autonomija smanjila zajedno sa smanjenim opsegom fleksibilnosti i inovativnosti u njihovom radu. Krajnji je rezultat bio taj da je preko polovice ispitanika manje zadovoljno svojim poslom sada nego prije, što se može smatrati posljedicama akcija "disciplinirajuće" države.

Pristupi usmjereni samo na izvršenje posla podupiru profesionalnost kao tehničku aktivnost, koja je sličnija "štriguliranju" kvadratića na kontrolnoj listi nego građenju odnosa koji obvezuju ljude da promijene svoje ponašanje, na način da izvuku maksimum iz mogućnosti da utječu na odluke što se na njih odnose. Na taj se način birokratska racionalnost nametnula stručnoj prosudbi u praksi i trenutno je i praktičari i korisnici doživljavaju kao otuđenu i razvlašćujuću. U našem istraživanju 80% socijalnih radnika je izjavilo da imaju manje vremena za neposredan kontakt s korisnicima nego ranije, dok ih 83% smatra da je njihov odnos s klijentima postao više proceduralan.

Država trenutno vodi glavnu riječ u definiranju stručne prakse. To se pokazalo i u dijalogu između države i onih stručnjaka koji su stali pod upitnik hegemonijsku definiciju ovlasti u interesima marginaliziranih i isključenih skupina, i koji su se kroz svoju praksu zalagali za antirepresivne odnose. Pod krinkom obuzdavanja moći takvih praktičara, država je uvela sljedeće nove oblike kontrole zasnovane na tržišnim mehanizmima: restrukturiranje društvenih odnosa unutar radne sredine, kako bi se promicala menadžerska kontrola, premještanje stručnog osposobljavanja iz sfere profesionalnih nastavnika koji su locirani unutar višeg školstva, te podiranje povjerenja klijenata u usluge što ih ti stručnjaci pružaju (Phillips, 1993. i 1994.). Ovakav je razvoj osnažio politički karakter prakse socijalnoga rada i smanjio prostor u kojem su socijalni radnici mogli primjenjivati diskrecijsko pravo u zadovoljavanju potreba onih korisnika čije se potrebe ne uklapaju lako u službene birokratske definicije ovlasti. Jedan je ispitanik u našem istraživanju izjavio sljedeće:

"Rad sve više postaje okrenut resursima/proračunu, a sve manje potrebama korisnika. Zbog prezaposlenosti, mnogo manje vremena ostaje za poslove savjetovanja".

Socijalna država potiče i veću regulaciju privatne sfere, posebno za one pojedince koji zatraže njezine usluge. Veći nadzor nad pojedinim zaposlenicima i korisnicima usluga olakšan je novim informatičkim tehnologijama. Goleme količine podataka mogu se povezivati s ostalim sustavima te pratiti aktivnosti pojedinaca, a da oni toga nisu svjesni, čak i onda kada se zatraži od njih da daju osnovne podatke o sebi, čime se inicijalno omogućava detaljna kontrola njihovih aktivnosti. Povezane s tržišnom logikom, takve inicijative su nas uvjerile da se globalizacija širi i na svakodnevni život, uključujući i najintimnije odnose što ih ljudi grade s drugima. Ironija je sudbine da, dok je na djelu kontrola nad zaposlenicima i korisnicima, sloboda promicanja vlastitog interesa za privatne poslodavce je sve veća. Ono što je doista postalo deregulirano jest privatno poduzeće i njegova aktivnost, što je djelomično rezultat smanjivanja pretjeranog birokratiziranja, kojega se smatralo krivcem za smanjivanje poduzetničke kreativnosti, preuzimanje rizika i investiranja, što zapravo svaka država traži od gospodarskih subjekata kako bi bila konkurentna na međunarodnom tržištu.

Država je duboko uključena u ove aktivnosti kroz svoju ulogu "omogućujuće" i "disciplinirajuće" države. Svaka se od ovih funkcija može promatrati odvojeno, ali one djeluju uzajamno tako da jedna čini zrcalnu sliku druge.

Širenje neoliberalnih ideologija i ideologija nove desnice odigrale su glavnu ulogu u mijenjanju poslijeratnog konsenzusa o socijalnoj skrbi. Pod krinkom eliminiranja ovisnosti o socijalnoj skrbi, nacionalna država je promijenila svoj interes u raspravama o socijalnoj skrbi i inzistirala na tome da svaki pojedinac skrbi o svojim vlastitim socijalnim potrebama (Brooks, 1996.). Kao rezultat ovih promjena, karakter ugovora između pojedinca i države promijenio se, bez obzira na to utječe li to na zaštitu od rizika vezanih za nezaposlenost, bolest ili starost. Britanske inicijative *New Deal* jeka su schumpeterianske socijalne politike (Jessop, 1994.), popularne u američkom zakonodavstvu po inzistiranju na nužnosti da oni koji traže usluge, dokažu svoju spremnost na rad u svakom trenutku, ako im se takva prilika ukaže. Radi se najčešće o povremenim poslovima, poslovima u skraćenom radnom vremenu i nisko plaćenim poslovima koji su, uslijed globalnoga ekonomskog restrukturiranja podjele rada kako na nacionalnoj tako i na međunarodnoj razini, sve učestaliji. Štoviše, inicijative britanske vlade išle su za tim da majke s malodobnom djecom skinu s dohodovne potpore, osiguravajući tako da mladi u dobi od 16 do 18 godina ostanu na odgovornosti svojih roditelja, te zahtijevajući da za stare osobe skrbi njihova (najčešće ženina) obitelj, s minimalnom potporom države.

Internacionalizacija socijalnih problema drugi je važan aspekt globalizacije, a najočitiiji je u slijedećem: široko rasprostranjen rast siromaštva – i to kako unutar neke zemlje tako i među zemljama, širenje migracijskih kretanja preko državnih granica, povećani broj azilanta i izbjeglica koji traže svoje "mjesto pod suncem", povećana seksualna trgovina ženama i djecom, popularnost transnacionalnih posvojenja, brzo širenje HIV/AIDS-a te krakova organiziranoga kriminala. Ako se na mogućim rješenjima ovih problema želi djelotvorno raditi, isticanje svakoga pojedinog od njih postavlja ogromne prepreke, čije prevladavanje zahtijeva osjetljivu međunarodnu suradnju među nacionalnim državama koje imaju različite interese, očekivanja i tradiciju. Trenutna

međunarodna infrastruktura, s brojnim konfliktnim i suprotstavljenim gledištima, nije primjerena ovom zadatku, te zahtijeva velike promjene eda bi se ova pitanja mogla riješiti na zadovoljavajući način (Deacon, et al., 1997.).

Socijalni rad, kao profesija koja u takvim situacijama mora posredovati između jedne i druge zemlje, treba promisliti svoj sadašnji pristup socijalnim problemima, ako se njegove međunarodne dimenzije žele uspješno rješavati. Ukopanost socijalne prakse u lokalno specifično zakonodavstvo i kulturu istodobno je i zapreka i prilika za razvijanje djelotvornijih odgovora. S pozitivne strane gledano, njezino prisustvo kao profesije u najrazličitijim zemljama, i umreženje što postoji među socijalnim radnicima iz različitih mjesta, znači da se dijalog među njima može otvoriti. Za to postoje neki instrumenti u obliku međunarodnih zakona i konvencija (npr. Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta, Haaška konvencija) koje im pritom mogu pomoći.

S druge pak strane, niz različitih zakonodavstava koja se provode na nacionalnoj razini nisu baš usklađeni s načinima provođenja ovih instrumenata. Nadalje, različitost kulturnih vrijednosti, tradicija i normi mogu ih suprostaviti onima iz drugih zemalja, posebno kada se postave pitanja: Tko drži vlast? Tko je odgovoran za dobrobit drugih? Tko plaća za usluge koje se nude? Tko odlučuje koja je intervencija primjerena u datoj situaciji? Međutim, veze između globalnih i lokalnih problema praktičari baš dobro i ne razumiju, te povećavanje ovoga razumijevanja ostaje glavno područje budućeg razvoja. Upitani o poznavanju međunarodnih problema i njihovu značenju za socijalni rad, samo 31% ispitanika u našem istraživanju izjavilo je da su imali neposredno iskustvo s međunarodnim čimbenicima u svome radu. Radilo se uglavnom o radu s tražiteljima azila i izbjeglicama, međunarodnim posvojenjima i dječjom pornografijom globalnih dimenzija. U toj je skupini jedan od socijalnih radnika izložio svoje mišljenje:

"Socijalni problemi ne poznaju (sic!) granice, kulture itd. Živimo u globalnome selu i sve više u globalnome kapitalizmu. Stoga će socijalni rad neminovno, po mojemu mišljenju, kao dio društvene strukture, slijediti ovaj pravac internacionalizacije."

Međutim, većina socijalnih radnika smatra da u svom dosadašnjem obrazovanju nisu do-

voljno obučeni za rješavanje međunarodnih problema, te su to istakli kao jedan od ciljeva u obrazovanju socijalnih radnika.

Međunarodne organizacije socijalnoga rada, poput Međunarodne udruge škola za socijalne radnike i Međunarodne federacije socijalnih radnika, trenutno se bave razmišljanjima kako se taj cilj može najbolje ostvariti. Obrazovanje socijalnih radnika u svojoj je orijentaciji nacionalno, iako je Europska unija financirala brojne inicijative usmjerene na poticanje stručnjaka socijalnoga rada te drugih stručnjaka na suradnju u razvijanju mreže preko koje bi se uskladio nastavni plan i izvan granica, i to kako glede nastavnih sadržaja tako i glede ocjenjivanja. Američko vijeće za obrazovanje u području socijalnog rada na svom je četrdeset sedmom godišnjem skupu u Dalasu (početkom 2001. godine) također prezentiralo standarde akreditacije koji uključuju i bavljenje međunarodnim problemima.

PUT KOJI NAM PREDSTOJI

Sile globalizacije imaju vrlo snažan utjecaj na praksu socijalnoga rada i na uloge što ih je preuzela nacionalna država. Međutim, to se u ovoj profesiji, gdje su mnogi ljudi iskusili globalne sile preko nacionalne politike i lokalne

prakse, koja nameće bavljenje problemima na makrorazini kao pitanjima svakodnevne rutine, nije dovoljno razumjelo i artikuliralo. Oni koji obrazuju u području socijalnoga rada i stručnjaci moraju djelotvornije odgovoriti izazovima što ih pred njih postavlja globalizacija u svakodnevnome radu. To uključuje slijedeće: teorijsko redefiniranje socijalnoga rada kao područja koje je sada zaokupljeno jedino nacionalnim problemima; seminara ili predmeta koji objašnjavaju dinamiku globalizacije i lokalne otpore prema tome; razvijanje modela u praksi koji povezuju domaće s međunarodnim problemima, tamo gdje je to važno; usku suradnju s lokalnom zajednicom kako bi se usredotočilo na negativne aspekte globalizacije na lokalno gospodarstvo i društveni život; formiranje saveza s organizacijama koji će tražiti zajedničku odgovornost za odluke koje donose globalni igrači, a koje utječu na određena područja. To će od edukatora socijalnoga rada i njegovih praktičara zahtijevati da za potrebe prakse oblikuju holističke modele koji će, u njihovim intervencijama, skrenuti pažnju na političke, ekonomske, socijalne i kulturološke činitelje, kao i činitelje zaštite okoliša. Ovi bi modeli trebali biti ukorijenjeni u razumijevanje ljudskih prava i socijalne pravde, koji odgovaraju individualnim i kolektivnim interesima.

LITERATURA

- Clarke, J., Newman, J. (1997.) *The Managerialist State*. London: Sage.
- Brooks, D. (1996.) *Backwards and Upwards: The New Conservative Writing*. New York: Random House.
- Deacon, B., Hulse, M., Stubbs, P. (1997.) *Global Social Policy: International Organisations and the Future of Welfare*. London: Sage.
- Dominelli, L. (1996.) Deprofessionalising Social Work: Equal Opportunities, Competences and Postmodernism, *British Journal of Social Work*, No. 26, April.
- Dominelli, L. (1999.) Neo-Liberalism, Social Exclusion and Welfare Clients in a Global Economy, *International Journal of Social Welfare*, 8(1).
- Dominelli, L., Hoogvelt, A. (1996.) Globalisation and the Technocratisation of Social Work, *Critical Social Policy*, Issue 47, 16(2), May.
- Jessop, B. (1994.) Towards a Schumpeterian Welfare State? Preliminary Remarks on Post-Fordist Political Economy, *Studies in Political Economy*, 40.
- Khan, P., Dominelli, L. (2000.) The Impact of Globalization on Social Work in the UK, *European Journal of Social Work*, 3(2).
- Lawrence, P. (ed.) (1996.) *Knowledge and Power: The Changing Role of European Intellectuals*. Aldershot: Avebury.
- O' Brien, M. (2000.) *Globalisation or Globalisation? Social Work and Globalisation*. (Rad prezentiran na IUC tečaju "Socijalna politika i socijalni rad", Dubrovnik, 18.-22. lipnja.)
- Price-Waterhouse (1990.) *Implementing Community Care: Purchaser-Commissioner and Provider Roles*. London: HMSO.
- Simic, C. (1995.) What's in a Word? From Social Worker to Care Manager, *Practice*, 7(3).

S engleskog prevela Nada Kerovec

Summary

GLOBALISATION: A MYTH OR REALITY FOR SOCIAL WORKERS?

Lena Dominelli

University of Southampton, Southampton, UK

The relevance of globalisation to social work practice is a matter of controversy. In this article, I define globalisation and examine its impact on social work practice by referring to a study involving the replies to a postal questionnaire of 179 social workers in the United Kingdom. I argue that although globalisation has had a significant influence on social work practice, how this has happened is poorly understood by practitioners who tend to focus on the policy changes affecting them more than they do on macro-level forces.

In their replies, social workers reveal a pessimism about the shifts in practice as it has moved away from relationship building to contracting out and procedural norms and commercial values in their work with clients. These emphasise budgets and resources more than they do needs. Most of the practitioners argue that client choice has not increased under the contract regimes initiated by community care legislation and privatisation measures. On the other hand, their managers see more possibilities for improving service provision for users under the new regime. They are also more keen on performance-driven approaches to management, even those these instruments can be experienced as very controlling. Nonetheless, there are positives to globalisation as well as negatives. The bringing of the world closer together and the suggestions that British social workers should learn more about other cultures and countries in their training to be able to deal more effectively with international social problems is encouraging.

Key words: globalisation, social work, international social work, social problems, neo-liberalism in social work practice.